

AIRUT-hankkeen tiedote 1 / 2022

Taustatietoja Varastokirjaston aineiston kaukolainauksesta

Linnea2-konsortio oli kirjastojen muodostama yhteenliittymä, jonka tehtävänä oli hallita konsortion jäsenten yhteistä Voyager-kirjastojärjestelmää. Konsortio purkautui 2019 lopussa ja Voyagerin käyttö vuosi myöhemmin. Voyagerissa ollut *Universal Borrowing*- eli UB-toiminto mahdollisti aineiston varaamisen ja lainaamisen konsortion kirjastojen kesken. Konsortion purkaututtua ja kirjastojen siirryttyä käyttämään muita kirjastojärjestelmiä kyseinen toiminto menetettiin. Toimintojen puuttuminen vaikutti kaukolainauksen vähentymiseen. On kuitenkin nähty välttämättömäksi edistää kirjastojärjestelmien välistä kommunikointia sekä päivittää kaukolainatoiminto tälle vuosikymmenelle.

Kirjastot ovat vuodesta 1989 lähtien siirtäneet vähän käytettyä, mutta säilyttämisen arvoista aineistoaan Varastokirjastoon luottaen siihen, että aineisto on heidän asiakkaidensa vapaasti käytettävissä. Varastokirjaston kokoelma kattaa nykyisin yli 100 hyllykilometriä, joten Varastokirjastolla on merkittävä asema kirjastosektorin tärkeimpänä kaukolainoija lähettävänä toimijana. Koska toiminta-alue on laaja ja yhteistyötä tehdään hyvin monenlaisten kirjastojen kanssa, tämä vaikuttaa siihen, miten joustava ja helppokäyttöinen tulevan ratkaisun on oltava kirjastoille. Isoilla kirjastoilla kaukolainausvolyymit ovat suuria. Manuaalisesti tehtävän työn määrää pitää saada pienemmäksi, jotta resurssit riittävät. Asiakastoimista kaukolainausta halutaan edistää uusilla toiminnallisilla ratkaisuilla. Suomen kirjastosektorilla on käytössä useita eri kirjastojärjestelmiä, joiden valmiusaste yhteisen kaukolainatoiminnallisuuden käyttöönottoon eroaa toisistaan.

Hankkeen alkuvaiheessa on erittäin tärkeätä kartoittaa järjestelmätoimittajien halu sitoutua hankkeessa toteutettaviin toiminnallisuuksiin. Hankkeen ohjausryhmä joutuu pohtimaan sitä, mikä ratkaisumalli vastaa parhaiten eri kirjastosektoreiden tarpeisiin. Varastokirjaston aineiston tiedonhaku ja helppo käytettävyys korostuvat, kun kirjastot yhä enemmän siirtävät omia varastoaineistojaan Varastokirjastolle. Hankkeen aikana tullaan käsittelemään ja kehittämään yhteistyössä myös yleisiä kaukolainaukseen liittyviä prosesseja ja sääntöjä.

AIRUT-hanke vuonna 2022

Varastokirjastossa on aloitettu AIRUT-hanke, jonka tavoitteena on toteuttaa eri kirjastosektoreita palveleva asiakastoiminen Varastokirjaston aineiston kaukolainaus ja artikkelien välityspalvelu. Hankkeelle on myönnetty hankerahoitusta vuodelle 2022. Hankkeessa ovat mukana Varastokirjasto, Kansalliskirjasto, kirjastosektorit, kirjastojärjestelmätoimittajat sekä muut toimijat.

Hankkeelle on määritelty oma ohjausryhmä, jota vetää kirjastonjohtaja Johanna Vesterinen Varastokirjastolta ja projektiryhmä, jonka vetäjänä toimii projektipäällikkö Anne Koivisto Varastokirjastolta.

Airut-hankkeelle on avattu omat hankesivut Kansalliskirjaston Kiwiin AIRUT-hanke - Airut-hanke - Yleinen sivusto (kiwi.fi) Hiukan myöhemmin on tarkoitus järjestää oma Airut-hankkeen aamukahvi tilaisuus, jossa esittelemme tarkemmin hankkeen tavoitteita ja projektin edistymistä.

Airut-hankkeessa on suunnitteluvaiheessa tarkasteltavana neljä erilaista toteutusmallia. Kaikille malleille yhteistä on, että loppuasiakas voi selata Varastokirjaston aineistoa ja tehdä kaukolainapyynnön asiakasliittymässä.

1. Kaukotilaus tehdään kirjastolta kirjastolle oman kirjastojärjestelmän kautta ja kaukotilaus tallentuu suoraan Varastokirjaston Vaari-Kohaan käsittelyä varten. Toteutuksessa on huomioitava ISO18626 standardi.
2. Kaukotilausten välityksessä kirjastolta toiselle käytetään kirjastojärjestelmäkohtaisia välityspalvelimia, jolloin vähennetään merkittävästä tietoliikennevausten määrää. Muu toiminnallisuus edelleen kirjastojärjestelmissä.
3. Toteutetaan (hankitaan) oma kirjastosektoreiden yhteinen kaukotilausten hallintaohjelmisto, jossa on ISO18626 standardin mukainen toiminnallisuus kaukotilausten käsittelemiseen. Kaukotilausten lainauskierto hoidetaan kirjastojärjestelmissä.
4. Kombinaatio välityspalvelin – kaukotilausten hallintaohjelmisto, jolloin kirjastojärjestelmissä jo olevaa toiminnallisuutta voitaisiin paremmin hyödyntää kaukotilausten käsittelyssä.

Hankkeen aikana valittu malli määritellään ja toteutetaan pilotoiden. Hankkeessa hyödynnetään Jyväskylän kaupunginkirjaston VATI- ja ATTE-projektien toiminnallisia tuloksia ja selvityksiä.

Varastokirjaston AIRUT-hankkeen tärkeimpiä tavoitteita ovat:

1. **Loppuasiakkaan näkökulma** – Varastokirjaston aineisto näkyviin verkkokirjastoon ja sitä kautta kaukotilattavaksi
2. **Kaukotilausten käsittely Vaari-Kohaan** – tilausten automaattinen vastaanotto, lajittelu ja tulostaminen. Tilauksen muuttaminen lainaksi Vaari-Kohaan. Tilastointi ja raportointi.
3. Toteutuksen on pohjauduttava **ISO 18626** standardiin
4. **Artikkelitilaukset ja Kopiosto** - Kopioston ja Varastokirjaston neuvottelut artikkelitoimituksista suoraan hlöasiakkaalle ovat vielä kesken, mutta toteutus koetetaan yhdistää Airut-hankkeeseen. Aineistojen tilaus mahdolliseksi Vaari-Finnan kautta.